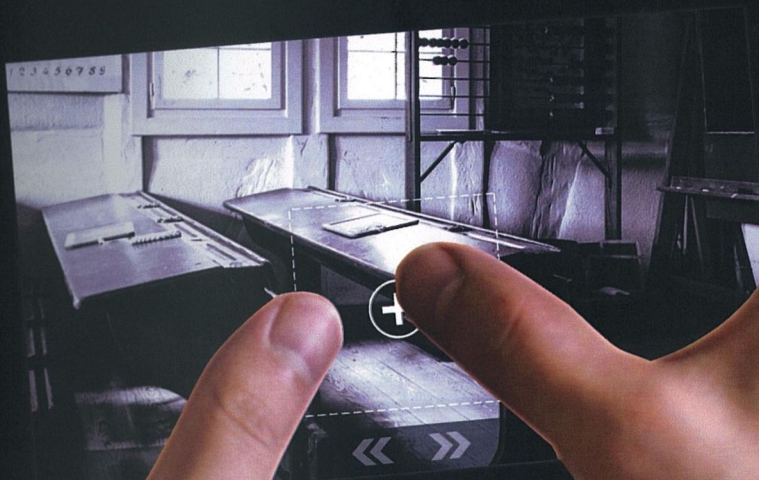

ELTE PEDAGÓGIAI
ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

A NEVELÉSTÖRTÉNET VÁLTOZÓ ARCAI

A MÚLT ÉRTÉKEI,
A JELEN KIHÍVÁSAI ÉS A JÖVŐ

BASKA GABRIELLA – HEGEDŰS JUDIT
NÓBIK ATTILA

ELTE EÖTVÖS KIADÓ
EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM

TARTALOM

SZERKESZTETTE

BASKA GABRIELLA – HEGEDŰS JUDIT – NÓBIK ATTILA

A NEVELÉSTÖRTÉNET VÁLTOZÓ ARCAI

A MŰLT ÉRTÉKEI,
A JELEN KIHÍVÁSAI ÉS A JÖVŐ

AZ ELTE PPK NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA
PEDAGÓGIAI TÖRTÉNETI PROGRAMJÁNAK ELSŐ KÖTETÉNEK

GABAI IMRE

Az Eötvös Collegium 1868 a tanári oktatás mélyére

SZABÓ ZOLTÁN ANDRÁS

Az Eötvös Collegium 1868 a tanári oktatás mélyére

PÉNTES KATALIN

Az Eötvös Collegium 1868 a tanári oktatás mélyére

ELTE EÖTVÖS KIADÓ
BUDAPEST • 2013

A kötet megjelenését a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0030 – Önálló lépések a tudomány területén projekt támogatta.

SZÉCHENYI TERV

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszechenyierv.gov.hu
06 40 638 638

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

A projektek az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósulnak meg.

Kéri Katalin, Vörös Katalin, Méreg Martin írásai a TÁMOP-4.2.2./B-10/1-2010-0029 Tudományos képzés műhelyeinek támogatása a Pécsi Tudományegyetemen című projekt keretében készültek.

Szerkesztette: BASKA Gabriella – HEGEDŰS Judit – NÓBIK Attila
Lektorálta: MIKONYA György

ISBN 978-963-312-168-9

© Szerkesztők, 2013

**ELTE
EÖTVÖS
KIADÓ**

www.eotvoskiado.hu

Felelős kiadó: az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar dékánja
Felelős szerkesztő: Pál Dániel Levente

Borító: Csele Kmotrik Ildikó
Tördelőszerkesztő: Heliox Film Kft.
Nyomda: Multiszolg Bt.

TARTALOM

Előszó	7
NÓBIK ATTILA	
A neveléstörténet helyzete a felsőoktatásban	9
BASKA GABRIELLA – HEGEDŰS JUDIT – KÉRI KATALIN – NÓBIK ATTILA	
A neveléstörténet helyzete a pedagógia és tanár szakos képzésben	17
KÉRI KATALIN – NÉMETH ANDRÁS – PUKÁNSZKY BÉLA – SZABOLCS ÉVA	
Neveléstörténeti tartalmak a magyar neveléstudományi doktori iskolák programjaiban	29
 BEMUTATKOZNAK	
AZ ELTE PPK NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA PEDAGÓGIATÖRTÉNETI PROGRAM HALLGATÓI	
 GARAI IMRE	
Az Eötvös Collegium mint a tanári elitképzés műhelye	41
SZABÓ ZOLTÁN ANDRÁS	
Az 1924. évi középiskolai törvény parlamenti vitájának diskurzuselemzése – kutatási részeredmények	52
PÉNZES DÁVID	
A tudományos fokozatszerzés átalakulása 1948–1953 között Magyarországon	69

BEMUTATKOZNAK
A PTE BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KAR
„OKTATÁS ÉS TÁRSADALOM”
NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA HALLGATÓI

MÉREG MARTIN

Mire jó az önéletírás? 83

VÖRÖS KATALIN

A szakoktatás-politika és modernizáció
a 19. század végi Magyarországon 94

BEMUTATKOZIK AZ SZTE BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KAR
NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA TÖRTÉNETI
PEDAGÓGIA, NEVELÉSTÖRTÉNET PROGRAMJÁNAK
HALLGATÓJA

FIZEL NATASA

Az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola
és a Ferenc József Tudományegyetem együttműködése
a főiskolai hallgatók áthallgatásának tükrében (1928–1932) 109

KÉRI KATALIN – NÉMETH ANDRÁS –
PUKÁNSZKY BÉLA – SZABOLCS ÉVA

NEVELÉSTÖRTÉNETI TARTALMAK A MAGYAR NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLÁK PROGRAMJAIBAN

A neveléstörténet felsőoktatásban betöltött szerepét, a bevezetőben és az előző tanulmányban említett problémákat közvetlenül befolyásolja a doktori iskolák helyzete. A doktori iskolák neveléstörténeti programjai jelentős szerepet játszottak a neveléstörténet-írás tartalmi és metodikai megújításában. A végzett hallgatók pedig a felsőoktatásban elhelyezkedve egy modernebb szemléletű neveléstörténet tanítását honosítják meg.

A doktori képzés célja, hogy a kialakítandó tudományos kutatási kompetenciák segítségével a hallgatók a hazai és nemzetközi neveléstudományban elfogadott tudományos standardoknak megfelelő kutatást végezzenek, disszertációt írjanak és védjenek meg, továbbá felkészüljenek a felsőoktatási intézményekben és kutatóhelyeken történő munkavégzésre.

Magyarországon öt felsőoktatási intézmény rendelkezik kifejezetten neveléstudományi doktori iskolával (ELTE, PTE, SZTE, DE, Eötvös Loránd Tudományegyetem), ezek közül ebben a tanulmányban háromnak a neveléstörténeti programját (ELTE, SZTE, PTE) mutatjuk be részletesen. A bemutatott doktori iskolák témavezetői és oktatói a tudományterületükön betöltött kutatói és oktatói kvalitásaikra, hazai és nemzetközi kutatásokban való részvételükre, elért kutatási eredményeikre támaszkodva segítik a hallgatók kutatómunkáját, bekapcsolódásukat a szakmai-tudományos közéletbe.

NEVELÉSTÖRTÉNETI TARTALMAK AZ ELTE NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLÁJÁNAK KÉPZÉSÉBEN

Az ELTE Neveléstudományi Doktori Iskolájában a képzés 180 kreditjéből 105 megszerzése kötelező oktatási kreditként, 15 tanegység elvégzésével. A kurzusok különböző modulok részei, a modul a tanegység és a program közötti kurzuskinálatti csomagot jelenti, amely a programok tartalmát tudományos aldiszciplínák, problématerületek szerint tagolja, és konkrét hallgatói tanulási irányokat kínál.

A doktori iskolában a következő programok működnek: Andragógia program, Gyógypedagógia program, Neveléelmélet program, Nyelvpedagógia program, Pedagógiatörténet program és Tanítás-tanulás program. Ezek a programok *alapmodult* kínálnak a hallgatóknak, amely az adott részdiszciplína alapvető fontosságú ismereteit foglalja magában. A programok műhelyt működtetnek, amelyben az aktív részvétel nem oktatási, hanem kutatási kreditként kerül elszámolásra a hallgatóknak. A doktori iskola meghirdet egy *törzsmodult* is. A törzsmodul tanegységei azt a szerepet töltik be a doktori iskolai képzésben, hogy a különböző háttérrel érkező hallgatók számára a neveléstudomány legfontosabb elméleti ismereteit nyújtsák. A legfrissebb kutatási eredményeket szintetizáló tanegységek mellett cél a tudományos kutatói szerepekre való felkészítés elindítása is.

A törzsmodul és az egyes programok alapmoduljai mellett a képzési kínálat harmadik pillérét a *programközi tematikus modulok* kínálják. Ezek a modulok olyan képzési tartalmakat foglalnak magukba, amelyek a neveléstudomány interdiszciplináris irányultságát jelenítik meg, és amelyeket hazai és nemzetközi tudományos beágyazottsággal rendelkező oktatóink tudnak közvetíteni a hallgatóknak. A programközi tematikus modulok a következők: Iskolakutatás és nevelésszociológia, Történeti rendszerező és összehasonlító neveléstudomány, Kora gyermekkor pedagógiája, Szaktárgyi pedagógiák, Atipikus fejlődés, speciális szükségletek interdiszciplináris vizsgálata, Az oktatás kutatása és fejlesztése, Felnőttoktatás, szakképzés és felsőoktatás-kutatás.

A doktori iskolán belül, annak alapításától kezdve, jelen voltak a *pedagógiatörténet* különböző résztémái. Az elmúlt évtizedben számos elméleti és empirikus kutatáson alapuló disszertáció készült e problémakörben a Pedagógiatörténeti Tanszék oktatóinak irányításával. A program oktatói fontos szerepet játszanak az MTA Pedagógiai Bizottsága, Neveléstörténeti Albizottsága munkájában, továbbá a *Neveléstörténet* és a *Magyar Pedagógia* című folyóirat szerkesztésében. A program vezetője és a program további három témavezetője az MTA doktora, oktatói többségükben habilitált egyetemi tanárok, illetve docensek.

A neveléstörténeti tartalmak és a történetiség szemléletmódjának beemelése a doktori iskolai képzésbe nem nélkülözhető azoknak a hallgatóknak az esetében

sem, akik nem kifejezetten történeti pedagógiai kutatómunkát végeznek. Éppen ezért a törzsmodulban is helyet kap olyan kurzus, amely ennek fontosságát igyekszik megmutatni. A *Történetiség és pedagógia* kurzus célja annak a szemléletnek a kialakítása, amely a pedagógiai jelenségek időbeliségét, folyamatokba ágyazottságát emeli ki, és kitüntetett figyelemmel van e jelenségek genezisére. E problémátörténeti irányultság annak megértését segíti elő, hogy a jelenben zajló, neveléssel-oktatással összefüggő történések megértése nem lehetséges, ha figyelmen kívül hagyjuk az előzményeket, e jelenségek létrejöttének körülményeit. A kurzus olyan történelemelméleti ismeretegyüttest is felmutat a hallgatóknak, amely hangsúlyozza: a múlt kutatása a jelenből történik, a jelen kérdésfeltevéseit tükrözi, nem független az adott korban működő kutató érdeklődésétől, lehetőségeitől. E kurzus esetében is fő törekvés tehát, hogy túllépjünk a pusztán leíró neveléstörténeti megközelítésen, és olyan társadalomtudományi diskurzusba helyezzük a pedagógiai jelenségek történeti vizsgálatát, amely lehetőséget ad több szempontú elemzésekre.

A *Történeti rendszerező és összehasonlító neveléstudomány* elnevezésű programközi tematikus modul célja a közelmúltban kibontakozó (pedagógiai) történeti antropológia kutatási eredményeinek felhasználása annak érdekében, hogy új szempontok alapján, történeti megalapozottsággal közelítse meg a nevelés és pedagógia aktuális jelenségeit. Ennek keretében olyan témák feldolgozására kerül sor, mint etnográfiai-antropológiai megközelítések – pedagógiai válaszok; a kultúra mint a tudástárolás és tudásátadás rendszere; az emberi tudásátadás antropológiai alapfolyamatai és strukturális elemei: medialitás, testhasználat, mimézis, performativitás, rituálék; hatalom és politika – idegen, ellenség, barát: a pedagógiai identitás konstrukciós és önlegitimációs folyamatai, pedagógiai hősök, kultuszok és ellenségképek; a pedagógusmesterség „történeti antropológiája” (testhasználat, gesztusnyelv, tudáskonstrukció történeti mikro- és makrofolyamatai). Egyértelműen kitűnik e témák kapcsolódása a legújabb társadalomtudományi irányzatokhoz, jelezve ezzel az ún. neveléstörténeti tartalmak kilépését a leíró, pozitivistá történeti megközelítésből.

A *Pedagógiatörténeti program alapmoduljának* oktatási programja – a háttérben álló kutatómunkára alapozva – a szűkebb értelemben vett pedagógiatörténeti témák mellett a reformpedagógia és az iskolai alternativitás –, valamint a múzeumpedagógia különböző elméleti, történeti témáival kapcsolatos kurzusokat is meghirdet. Emellett gondozza a múzeumpedagógiai vonatkozású doktori témákat is. A programban erőteljesen érvényesül a multidiszciplináris nézőpont, a problémátörténeti és történeti antropológiai nézőpont, témái között kiemelt szerepet kap a mikrotörténeti elemzés és a narratív megközelítés. Kurzusai lehetőséget nyújtanak a széles körű historiográfiai, az összehasonlító, valamint a kvalitatív és kvantitatív kutatás-módszertani tájékozottság megszerzésére,

a pedagógiatörténet-írás új irányzatainak, árnyalatainak megismerésére, a történeti megközelítés és a mai társadalmi valóság kapcsolatainak elemző feltárására, bemutatására. A reformpedagógiai és múzeumpedagógiai témák esetében a történeti orientáció mellett fontos szempontként jelenik meg a fenti témakörök iskolai innovációs vonatkozásainak hangsúlyozása is.

Az oktatómunka tudományos háttérét emellett több hazai és nemzetközi kutatási projekt biztosítja: Életreform és reformpedagógia kapcsolata, Neveléstudomány összehasonlító tudománytörténete, Pedagógiatörténeti fotókutatások, Gyermekkor-történeti kutatások, Játéktörténeti kutatások, Pedagógiai narratívaelemzés, Neveléstörténeti Doktorandusz Műhely, Múzeumpedagógiai kutatócsoport. *A doktori iskola jelenlegi hallgatói közül Garai Imre, Pénzes Dávid és Szabó Zoltán András mutatja be kutatását.*

NEVELÉSTÖRTÉNETI TARTALMAK AZ SZTE NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLÁJÁNAK KÉPZÉSÉBEN

A szegedi neveléstudományi doktori iskola akkreditálása óta széles spektrumban kínál képzést a hallgatóknak. Jelenleg az alábbi alprogramok működnek: Oktatáselmélet, Pedagógiai értékelés, Az oktatás és a nevelés pszichológiai alapjai, A tanulás és oktatás kognitív idegtudományi alapjai, Egészségnevelés, Információs és kommunikációs technológiák az oktatásban és Történeti pedagógia, neveléstörténet.

A Történeti pedagógia, neveléstörténet alprogram programvezetője Pukánszky Béla, oktatói Németh András, Fáyné Dombi Alice és Géczi János.

A különböző alprogramok közös alapjait a kötelező és kötelezően választható kurzusok jelentik, amelyeket szabadon választható kurzusokkal egészíthetnek ki. A hallgatók ugyanabból a kurzus kínálatból választhatnak. Az előzetes tanulmányoktól és képzettségtől függően veszik fel az alapozó tárgyakat, és a választott kutatási területtől függően az egyes speciális kurzusokat. Ezek teljesítésével a képzés 180 kreditjéből minimum 50, maximum 60 kredit szerezhető. A fennmaradó kreditmennyiséget kutatómunkával (kutatási szemináriumok, publikációk) lehet teljesíteni, amibe beleszámíthatók az oktatási tevékenység kreditjei is.

A doktori iskolában a mindenki számára kötelező kurzusok a következők: Kutatásmódszertan, Pedagógiai pszichológia, Oktatáselmélet, valamint Pedagógiai értékelés. A kurzusokból látható, hogy a hallgatók a szegedi műhely hagyományainak megfelelően elsősorban társadalomtudományi, empirikus alapokat kapnak.

Mivel a kötelezően és szabadon választható kurzusok minden hallgató számára nyitottak, így a neveléstörténeti kurzusokat nem csupán az ebben a témában kutató doktorjelöltek hallgatják. A lehetőséget a doktori iskola hallgatóinak többsége ki is használja, így széles körű neveléstörténeti képzésben is részesül. Az utóbbi néhány év kurzusai kiemelten foglalkoztak a történeti antropológiával, az emberkép történetével, a professzionalizáció történetével és tankönyvtörténettel.

A képzési program elsősorban a nemzetközi és magyar neveléstörténet-írás legújabb irányzataival ismerteti meg a hallgatókat. Tág teret szentel a tradicionális keretek között folyó magyar neveléstörténet-írás értékei megismertetésének is, de a vizsgálódások középpontjában az újabb – társadalomtörténeti, pedagógiai antropológiai, esztétörténeti és gyermekkor-történeti alapokon nyugvó – pedagógiatörténeti tendenciák és módszerek állnak.

Az alprogram az alábbi kutatási témákat kínálja a hallgatóknak: A tanárképzés és a pedagógia-pszichológia oktatásának története a kolozsvári-szegedi egyetemen; A reformpedagógia és az életreform-mozgalmak története; Magyar neveléstani kézikönyvek és tankönyvek gyermekszemlélete a 19–20. században; Pedagóguskép a 19. században; A szakmai professzió megjelenése: a pedagógiai kézikönyvek tanítóképe; A 19. századi ábécés- és olvasókönyvek vizsgálata tartalomelemzéssel; Történeti pedagógiai antropológia; A magyar neveléstudomány fejlődéstörténete 1948-ig; A magyar neveléstudomány szakmai kommunikációjának jellemzői reprezentatív pedagógiai folyóiratainak tükrében (1948–2006). Az alprogram legfontosabb kutatási témái egyrészt illeszkednek a hazai neveléstörténet-írás tematikai trendjeibe, másrészt megjelenítik azt a sajátos arculatot, amely az oktatók kutatási témáiból fakad.

Mivel a szegedi műhely tradícióira épülő doktori iskolának nem a neveléstörténet a fő profilja, így viszonylag alacsonynak mondható a neveléstörténeti alprogramban részt vevő hallgatók száma. A már fokozatot szerzett doktoranduszok értekezései is jól mutatják az alprogram széles kutatási spektrumát. Témáik a neveléstörténet-írás történetétől az életreform-mozgalmak és Kodály Zoltán munkásságának elemzésén át a dualizmus kori tanítókép német-magyar összehasonlító elemzéséig terjednek. *A jelenlegi hallgatók közül Fizel Natasa mutatja be kutatását.*

NEVELÉSTÖRTÉNETI TARTALMAK A PTE BTK NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLÁJÁNAK KÉPZÉSÉBEN¹

A Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán 2006 óta működik az „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola. Az iskolában a kezdettől fogva két doktori program várja a neveléstudomány iránt érdeklődő doktorhallgatókat: a Nevelésszociológia és az Oktatástörténet Program. (Előbbihez – az országban egyedülálló módon – Romológia specializáció kapcsolódik.) A doktori iskolának 2006 és 2011 között Forray R. Katalin volt a vezetője, 2012-től Kéri Katalin vezeti.

Az Oktatástörténeti program többféle szemléletmódot kombinálva, a művelődés-, a tudomány- és a társadalomtörténet, illetve az oktatástörténet és az oktatáspolitikai kutatási eredményeit és módszereit is megjelenítve nyújt átfogó alapozást a neveléstudomány történeti aspektusainak megismeréséhez és feltárásához, elemzéséhez. A program 2005–2006-os kidolgozásában Nagy Péter Tibor szerzett elvülhetetlen érdemeket, akitől a program vezetését 2008-ban Kéri Katalin vette át. A program folyamatos megújuláson, bővítésen megy át, és évről évre növekszik az e képzés iránt érdeklődő doktorhallgatók száma. Az oktatástörténeti téma kutatása mellett elkötelezett hallgatók előzetes tanulmányaikat, egyetemi végzettségüket tekintve egyrészt a tanárképzés (kiemelten is a történelem szakos és a pedagógia szakos tanárképzés) irányából, valamint a pedagógia és a neveléstudomány szak elvégzése után jönnek a doktori iskolába.

Az oktatás- és neveléstörténet sajátos, köztes helyzetben lévő tudományág. Egyrészt a pedagógusképzés egyik hagyományos tárgya (a nyelvek többségében nem is lehet megkülönböztetni az ’oktatástörténet’ és ’neveléstörténet’ szavakat). Ugyanakkor a történettudományon belül is – mind a művelődéstörténészek, mind a politikatörténészek és társadalomtörténészek körében – évtizedek óta növekszik a tudományterület jelentősége.

Az Oktatástörténeti programon belül nagy hangsúlyt kap a művelődéstörténet, amely a legrégebbi humán tudományok közé tartozik. A művelődéstörténet – bár más értelemben – mind a régebbi, mind az újabb szóhasználatban rendkívül sok területet ölel fel. Mint a „művelt embert” jellemző ismeretkörre, hagyományosan nagy rá a kereslet, nemcsak azok részéről, akik szaktudósnak készülnek, hanem azok részéről is, akik a média, a kultúrpolitika, a civil szféra vagy más értelmiségi pályák felé orientálódnak. A doktori iskola hangsúlyos célja az intézményes

.....
¹ A fejezet a TÁMOP -4.2.2./B-10/1-2010-0029 Tudományos képzés műhelyeinek támogatása a Pécsi Tudományegyetemen című projekt keretében készült.

művelődéstörténet, ezen belül az oktatási, felsőoktatási, „tudományosan intézményesült” műveltség történetének kutatása-tanítása.

Az Oktatástörténeti program képzési és kutatási programját a művelődés- és társadalomtörténeti szemlélet, a doktori iskola másik, nevelésszociológiai programjának tárgyaival szorosan összekapcsolódó tematika köti elsősorban össze. A program sajátos és hangsúlyos vonása, hogy a képzés keretében felvetett kérdéseket és szempontokat *hangsúlyosan nemzetközi*, leginkább *európai, esetenként tágabb dimenzióban jeleníti meg*, ugyanakkor kiemelt figyelmet fordít *a magyarországi nevelés és oktatás történetére*, a hazai neveléstörténet-írás hagyományaira és paradigmáira. A tantárgyak összeállításánál fontos szempontot jelentett az, hogy a képzésben helyet kapjanak a sokoldalú megközelítéssel bemutatott problémátörténeti csomópontok, hiszen az utóbbi évtizedekben a nevelés- és oktatástörténet megújulását többek között éppen a szinkrón szemléletmód erősödése hozta el.

A program eszerint egymásra épülő és egymáshoz kapcsolódó előadások, szemináriumok és egyéni kutatói munka keretében:

- széles körű bevezetést nyújt az oktatás- és nevelés kutatásának módszertanába;
- szinkrón és diakrón szempontokat is érvényesítve megismertet a tudományterület eddigi legfőbb hazai és külföldi eredményeivel, különös tekintettel a 19–20. századra;
- áttekintést ad a neveléstörténet-írás historiográfiájáról, a neveléstudomány és a neveléstörténet paradigmáiról;
- felkészít a magyar és idegen nyelvű szakirodalom feltárására és felhasználására;
- lehetőséget nyújt különböző kutatási helyszínek, közgyűjtemények (megyei, városi és egyházi levéltárak, múzeumok, könyvtárak, kiemelten is a pécsi Klimó-gyűjtemény) sajátosságainak a megismerésére;
- továbbá képessé tesz különböző önálló, tudományos igényű munkák (a doktori disszertáció) elkészítésére.

A program ezen általános, mindenki számára kötelező tárgyak mellett számos egyéb (az alábbiakban részletezett) résztémában kínál a hallgatóknak további (akár interdiszciplináris, akár multidiszciplináris) ismeretszerzési és tájékozódási lehetőséget: egyrészt a választható kurzusokon, másrészt a témavezető és más, a doktori iskola oktatói közül kikerülő konzulens segítségével. A program sajátos jellege abban mutatkozik meg, hogy az oktatásügy történetét több tudományág szempontjából közelíti meg, és ennek érdekében számos külső szakembert is bevon a doktoranduszok felkészítésébe, egyrészt az ország más felsőoktatási intézményeiben dolgozó, mértékadó neveléstörténészeket, másrészt pedig

kutatóközpontok, közgyűjtemények munkatársait. A programban oktató szakemberek közül többen történettudományi előképzettséggel (tudományos fokozattal) is rendelkeznek. Az interdiszciplinaritást elősegíti, hogy más, nem a nevelés- és történettudomány területéről érkezett oktatók is hozzáteszik szaktudásukat és szemléletmódjukat a neveléstörténeti vizsgálódásokhoz.

A program témakiírásai részint a hagyományos, iskolatörténeti kutatásokhoz kapcsolódó területeket jelenítik meg. Már fokozatot szerzett és fokozatszerzés előtt álló doktoranduszaink közül is többen foglalkoztak/foglalkoznak ilyen jellegű, leginkább a magyarországi iskolatörténet valamely részét érintő kutatásokkal. A szinkrón szemléletű, leginkább valamely problémátörténeti területre fókuszáló témakiírások és kutatások is jelen vannak doktori iskolánkban. Így kiemelt terület például a 19–20. századi lánynevelés és női művelődés története; a tankönyv- és tankönyvtörténeti vizsgálódások; a tanítói-tanári professzió kialakulásának története, valamint az e tanulmány megszületését is támogató, TÁMOP-os program keretei között folyó, az 1923–2013 közti pécsi tanárképzés történetét felölelő, több doktorhallgató közreműködésével folyó kutatás.²

Az oktatástörténet napjaink felsőoktatásában egyre inkább háttérbe szoruló tudományterület. Súlyát, régebbi jelentőségét és szerepét akkor őrizheti meg, ha a lineáris-kronologikus szemléletmód helyett az összefüggések feltárására figyelő, történeti időben és földrajzi térben értelmezve is komparatív, a bölcsészeti és társadalomtudományi diszciplínák legújabb módszertanából merítő, azokra alapozó, korábban nem vagy alig vizsgált forráscsoportokat (például a mikrotörténelem emlékeit: memoárokat, naplókat, leveleket; ikonográfiai és tárgyi forrásokat; az oral historyt stb.) is elemzés alá vonó tudományterületté válik. Ezt szem előtt tartva igyekszünk fejleszteni az OTDI Oktatástörténeti programjának tartalmát, folyamatosan korszerűsítve, új elemekkel gazdagítva a képzési tervet. *A jelenlegi hallgatók közül Méreg Martin és Vörös Katalin mutatja be kutatásait.*

ÖSSZEGZÉS

A bemutatott doktori iskolák, programok sajátos arculattal, kutatási területekkel és módszertani fókusszal rendelkeznek, ugyanakkor rendszeres és erős közöttük az együttműködés. A témakiírók és témavezetők több program munkájában is részt vesznek, ami az egyik biztosítéka az egyenletesen magas színvonalnak.

² TÁMOP -4.2.2./B-10/1-2010-0029 Tudományos képzés műhelyeinek támogatása a Pécsi Tudományegyetemen.

A doktori iskolák erőteljesen támogatják hallgatóik bekapcsolódást a tudományos vérkeringésbe. Mindegyik doktori programban kredittel ismerik el a publikációkat és a konferencia-részvételt. A hazai konferenciák közül az Országos Neveléstudományi Konferenciát kell kiemelni, ahol a hallgatók önálló szimpóziumok és tematikus szekciók keretében mutatják be kutatásaikat. A doktori iskolák rendszeresen szerveznek műhelykonferenciákat, szimpóziumokat. Emellett rendszeres résztvevői az MTA Pedagógiai Bizottsága Neveléstörténeti Albizottsága éves konferenciájának.

A kapcsolatépítés, valamint az átfogó szakmai fejlődés szempontjából kiemelten támogatják a doktori hallgatók és oktatók hazai és külföldi konferenciaszerepléseit, elsősorban az évente megrendezett ISCHE (International Standing Conference for the History of Education) konferenciákon.

A nemzetközi eredmények recipiálását jelentősen megkönnyíti, hogy a jelentősebb külföldi szakfolyóiratokhoz, adatbázisokhoz történő elektronikus hozzáférés a felsőoktatási intézményekben megoldott. A nyomtatott szakirodalomhoz való hozzáférés biztosítása jórészt pályázati forrásokból lehetséges. A közeljövő egyik legfontosabb feladata a mértékadó nemzetközi szaklapokban történő publikálás segítése.

A doktori iskolák neveléstörténeti programjai számára az egyik legfontosabb kitörési pont a nemzetközi kapcsolatok erősítése. A különböző programok oktatói már most is számos kutatói kapcsolatot építettek ki, elsősorban a német nyelvterületek (Németország, Ausztria és Svájc), valamint Belgium (Marc Depaepe) felé. A pécsi műhelyre jellemző, Európán túlnyúló kutatási horizont miatt a pécsi doktori iskola ezen felül spanyol, francia, olasz, portugál, chilei, tunéziai és brazil kapcsolatokkal is rendelkezik.

A kötet alapját jelentő, Szegeden, 2013. március 7–8-án *A múlt értékei, a jelen kihívásai és a jövő?* címmel megrendezett kétnapos konferencia ezeknek a nemzetközi kapcsolatoknak az intenzívebbé tételét és intézményesítését szolgálta. A tervezett közös kutatási programok, pályázatok, publikációk és a hallgatócserre remélhetőleg serkenti a magyar neveléstörténet-írás bekapcsolódását a nemzetközi tudományos vérkeringésbe.

A neveléstörténet az elmúlt másfél évszázadban szerves részét képezte a pedagógiai tanulmányoknak és a pedagógusképzésnek, ám funkciójáról, szerepéről és a struktúrában elfoglalt helyéről eltérő felfogások alakultak ki. Ez a dilemma nemcsak a diszciplinán belül működőket érintette és érinti, illetve mozgatja meg, de a más tudományterületek felől érkező, az egyetemi tanárképzésről és diszciplináris képzésről gondolkodókat vagy akár az oktatáspolitikát is. A neveléstörténettel foglalkozó oktatók/kutatók, a tanárképzés optimalizálásával foglalkozó oktatók/kutatók és a tanárképzés átalakításával foglalkozó oktatáspolitikai egyaránt kiveszi a részét a diszciplína oktatásának átalakításából, bizonyos értelemben önálló érdekes csoportokat alkotva, egymásnak ellentmondó koncepcionális alapokból kiindulva fejtik ki álláspontjukat és érvényesítik erőiket ebben az átalakulási folyamatban.

A neveléstörténet helyzetének áttekintésére, a fejlődés és a nemzetközi kapcsolatépítés lehetőségeinek megvitatására rendeztük meg a Tanárképzők Szövetségével együttműködésben Szegeden *A múlt értékei, a jelen kihívásai és a jövő?* című kétnapos nemzetközi workshopot 2013 márciusában. Jelen kötet az itt elhangzott előadások szerkesztett változatát tartalmazza. A kötet megjelenését a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0030 – Önálló lépések a tudomány területén című projekt támogatta.

ISBN 978-963-312-168-9

SZÉCHENYI TERV